

Molenverhalen

Nico Varkevisser

Nico Varkevisser (1951) was 30 jaar vrijwillig molenaar op de Rooie Wip in Hazerswoude.

Aan het eind van de jaren '70 ben ik begonnen met de opleiding voor vrijwillig molenaar. Dat kwam omdat ik op Molendag in Hazerswoude terecht ben gekomen in de jaren '70. Een van mijn hobby's was fotograferen, zo heb ik ook de molens in Hazerswoude gefotografeerd. Omdat ik wat wilde weten over deze molens heb ik *De Hollandsche Molen* aangeschreven. Zij hebben me verteld hoe ik molenaar kon worden en zo ben ik er ingerold.

Als je de opleiding doet moet je het vak leren op een molen, maar dat liep eerst niet zo vlot. Ik had me gemeld bij de Groenendijkse molen in Hazerswoude-Rijndijk, maar die molenaar had zoveel vrijwilligers, die heeft mij maar weer weggestuurd. Toen ben ik in Aarlanderveen terechtgekomen, de molen van Jaap Slingerland. We kwamen daar met een hele groep. 's Morgens gingen we de molen inspannen, als er wind genoeg was. Hij liet dan wat dingetjes zien, er werd wat gepraat en dan was het koffietijd en zat het hele kamertje bij de familie Slingerland vol met vrijwillige molenaars. Zijn vrouw en de kinderen erbij. Het was echt gezellig daar.

In 1983 heb ik examen gedaan, op de Rietveldse (*De Rietveldse Molen in Hazerswoude, red.*). Toen heb ik nog anderhalf jaar moeten wachten. Een vriend van mij, Ad Brekelmans, is toen naar de Rietveldse verhuisd en hij vroeg of ik de Rooie Wip wilde bemalen.

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland.

Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview: Ellen Steendam en Marloes Wellenberg

Redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers, Marion Loomans en Jesse in 't Veld

© 2019 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Molenverhalen

Eentje met een gebruiksaanwijzing

In het dagelijks leven werkte ik als huisschilder. Het is wel pittig hoor, als je nog niet zoveel van zo'n molen afweet. Je moet veel doen, maar ik kom uit een gezin waar we van aanpakken wisten. Verder is het molenaarsvak iets wat je moet aanvoelen. Hoewel mijn moeders familie een rozenkwekerij had en mijn vader tuinman was, is het niet zo dat ik ben opgegroeid met het buitenleven en de kennis van het weer tot me nam. Dat heb ik allemaal moeten leren. Kijk, als je auto-examen doet, kan je ook nog niet rijden. Dat is bij een molen ook zo, je moet het zelf allemaal doen.

De Rooie Wip was er eentje met een gebruiksaanwijzing. Er stonden bomen naast de molen en het bovenhuis was een beetje naar voren verzakt. Als je aan de westkant maalde moest je altijd oppassen dat de binnenroede niet tegen de schepradkast aansloeg. Maar als je uit het zuidwesten ging malen dan moest je weer oppassen voor de bomen, dat je daar niet doorheen sloeg met de wieken.

Aaltje Pool

Die bomen bij de molen waren geplant door de eerste particuliere eigenares van de molen, Aaltje Pool-de Vries. Ze wist niet dat bomen niet goed waren voor de biotoop. Zij kwam uit Den Haag en had de molen gekocht toen die te koop werd gezet door het toenmalige polderbestuur. Ze had een erfenis gehad en heeft de molen gekocht voor 7500 gulden. De functie van de molen was overgenomen door een gemaal. De molen moest wel maalvaardig blijven om als hulpgemaal te kunnen functioneren, dus ze moest hem wel opknappen. Daar kreeg ze subsidie voor.

De molen was toen in een slechte staat, heb ik begrepen. Er was veel onderhoud nodig. Het scheprad stond vast en er waren nog andere dingetjes. In de ondertoren zat een dienstwoning en het meeste van de ondertoren was bedekt met een rietbedekking. Alleen een

stukje boven de raampartij van de dienstwoning was bekleed met hout. En daarop lag teerpapier om het inregenen tegen te gaan. Nu loopt het riet van het bovenhuis helemaal door. Ook de voorkant, waar de ramen zaten, hebben ze toen vernieuwd. Zij heeft ook een schoorsteen gemaakt in de molen.

Bij de molen stond een dienstwoning maar daar ging ze niet wonen. Zij bleef in Den Haag en ging af en toe in het weekend naar de molen toe. Het huis bleef leeg staan. Ik heb in oude kranten wel berichten gelezen dat de gemeente daar toen niet zo blij mee was, maar ze heeft ook het huis netjes opgeknapt. Zij heeft de molen al redelijk snel weer verkocht toen haar man voor zijn werk naar Parijs moest verhuizen, maar als zij er niet was geweest had de Rooie Wip er misschien wel helemaal niet meer gestaan.

Aaltje Pool-de Vries bij een later bezoek aan de molen (Foto Nico Varkevisser)

Gemaal

Het gemaal dat de functie van de molen heeft overgenomen is door het polderbestuur aan de Rijndijk gezet. Aan de bovenkant van de polder,

niet bij de molen. Naar het schijnt omdat er in de buurt van de molen geen elektriciteitskabel lag, maar daar heb ik altijd mijn twijfels bij gehad. Ze hadden makkelijk de molen samen met het gemaal kunnen gebruiken, dat was ook goedkoper geweest. Maar ja, dat hebben ze niet gedaan. Het was toen nog niet zo dat je, zoals nu, op afstand het gemaal aan kan zetten of dat het automatisch ging. Als ze het gemaal bij de molen hadden aangelegd en laten bedienen door de molenaar hadden ze geen grond hoeven kopen.

Dienstwoning

De molen en de dienstwoning zijn na het vertrek van Aaltje Pool eigendom geworden van een nieuwe particuliere eigenaar, een dokter uit Rotterdam. Het woonhuis stond er toen mooi bij. Die woning dateerde uit de tijd dat er naast heel veel molens dienstwoningen werden gebouwd. (*Na de invoering van de Woningwet uit 1901, red.*) Veel molens waren niet geschikt om in te wonen. Je kon zo een longontsteking oplopen of tbc. Bij sommige molens in Hazerswoude staan die huisjes nog. De polderbestuurders waren verplicht om naast de molen een dienstwoning te bouwen, om te zorgen dat de molenaar en zijn gezin een gezond verblijf hadden.

Ze wilden de molenaar en het gezin bij die molen houden, want als er wat gebeurde kon die molenaar gelijk ingrijpen. Anders moet je een heel eind lopen naar die molen toe als je in het dorp woont. Ik heb wel eens gehoord dat de zoon van de één na laatste molenaar dacht dat zijn vader het huis zelf had gebouwd, maar ik geloof dat niet.

Helaas is in de jaren '80 het woonhuis gesloopt en vervangen door een lelijke villa. De gemeente Hazerswoude heeft daar toestemming voor gegeven, die interesseerden zich toen niet zo voor de molens. De gemeente had natuurlijk zelf de molen moeten kopen, dan hadden ze het

huis en de molen mooi bij elkaar kunnen houden. Jammer dat het zo vernield is.

Wat een ander niet kan

Ik ben in 1985 begonnen op de Rooie Wip en heb in totaal voor twee particuliere eigenaren de molen bediend. De laatste kon het onderhoud van de molen niet meer opbrengen. Als particulier is het ook niet makkelijk om subsidie te krijgen en je ziet dan vaak dat zo'n molen niet op tijd wordt onderhouden en gauw achteruitgaat. Ik was er op zaterdag, als er wind was tenminste. Soms vroegen ze wel of ik wat vaker kwam, maar ik had ook mijn eigen bezigheden. Ik heb altijd gezegd "als ik met vakantie wil, ga ik met vakantie; als ik vrij wil hebben, heb ik vrij." De eigenaren wilden niet hebben dat er op zondag werd gemalen, ook niet als er een pak wind was. In 1992 is de molen voor een gulden verkocht aan Stichting Molen De Rooie Wip, die daar speciaal voor is opgericht.

De grond en ook het huis is nog steeds in bezit van een particulier. De stichting heeft recht van overpad, maar het is niet altijd even praktisch. Bijvoorbeeld bij het toelaten van publiek. Dat hadden ze door de week bijvoorbeeld liever niet. Kijk, als er groepen mensen kwamen dan overlegde ik dat altijd even, ik wilde geen ruzie.

Als molenaar kun je iets wat een ander niet kan. Je bent met iets bezig, je vecht tegen het weer, maar je speelt ook met het weer, met de wind. Je hebt een machine in handen die je zelf moet bedienen, die niet elektrisch of automatisch werkt. Dus je moet wel oppassen. Heb je weleens een emmer water rondgeslingerd? Als je snel genoeg bent, blijft het water in de emmer. Met de molen is het net zo. Als het scheprad te hard draait blijft het water in de schoepen vastzitten, dus dan maal je het niet weg. Dat heb ik allemaal moeten leren. Ik ben nooit een harde maler geweest hoor, want je had de buurman en je zat meestal langs het fietspad, dus je moest altijd een beetje rustig

aan doen. En zorgen dat de molen niet kapotging natuurlijk. Dat was het voornaamste, want zo'n molen kost een miljoen als je hem nieuw moet bouwen.

Het neerzetten van het bovenhuis van de molen moest altijd zorgvuldig gebeuren. Als de wind pal op de voorzijde of iets eronder of erboven drukt, maakt dat niet uit, omdat onder de slof van de staart een wig werd geschoven om dit tegen te gaan. Maar kwam hij aan de achterkant, dan drukt de wind de molen met het gevlucht, dat

omdat ik ook wel eens een dagje vrij wilde of op vakantie. Dat was Kees van der Lede. De stichting wilde natuurlijk ook het aantal omwentelingen halen voor de subsidie (*Om te stimuleren dat molens maalvaardig blijven keert de provincie subsidie uit voor het behalen van een x aantal omwentelingen van de wieken, red.*), ook al was dat niet zoveel. Kees maalde doordeweeks, ik maalde alleen op zaterdag. We hadden een logboek gemaakt, om elkaar te informeren. Dan kon je zien wat er allemaal gebeurde. Hij woonde in Benthuisen, dichterbij

Molen de Rooie Wip in 1952 (Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed CC BY SA 4.0)

heel zwaar is, naar beneden toe en heb je kans dat de koker breekt. Dan valt het bovenhuis naar beneden en is de schade enorm. Dat stukje tussen de ondertoren en het bovenhuis, staat altijd in weer en wind, waardoor dit de zwakste schakel is. Daar was ik altijd een beetje huiverig voor. Ik hield altijd het weer in de gaten, om te horen of te zien of er geen stormdepressie aankwam. Mocht het nodig zijn, ging ik naar de molen om deze met zijn kop in de windrichting te kruien.

Collega-molenaars

Toen de molen werd overgenomen door de stichting is er een tweede molenaar gekomen,

de molen. Dus als er echt wat was en ik kon niet, dan vroeg ik het altijd even aan hem.

De molenaars hier in de regio kennen elkaar allemaal goed en gaan best veel met elkaar om. Omdat ik altijd in Wassenaar heb gewoond, ver van de molen af, was ik altijd meer een "eenling". Ik vond dat ook niet zo belangrijk.

Seinmolen

Ik heb veel onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de molen. Ik ben altijd al een beetje nieuwsgierig geweest [lacht]. Ik wil dingen doen, ik vind het leuk om dingen uit te zoeken. Als je dat niet doet gaat het allemaal

verloren. Veel mensen hebben daar geen interesse in.

De molen is in 1639 gebouwd voor 3900 gulden. Dat was een hoop werk, eerst moest je het diepste punt van de polder opzoeken, dan moest je met sondering kijken of de grond goed was. En of er een zandplaat was waar de molen op kon staan. Dan werd het erf opgehoogd, de fundering gemaakt.

Toen de Ambachtsmolen, dat was de buurmolen van de Rooie Wip, is gesloopt, is de Rooie Wip aangesteld als seinmolen. Als het water van de Oude Rijn steeg, kwam het water de boezem in stromen. Om dat te voorkomen waren alle boezems afgesloten met een deur, een sluisdeur. In de voorwaterloop tegen de muur aan was een peilschaal bevestigd om zo de waterstand in de boezem te kunnen aflezen. Dan moest hij aan de molenaars en aan de machinisten van de gemalen die onder zijn sein stonden, vertellen dat er niet meer gemalen mocht worden.

Overdag seinden ze met een wit geblokte vlag die aan het hoogste end van de roedebalk was bevestigd. 's Nachts moest er een heldere lantaarn aan de roedebalk worden gehangen. De seinmolenaar kreeg ook wat extra geld voor die taak. Ook weet ik dat er kerktorens en seinpalen werden gebruikt om dat kenbaar te maken. Dat seinen was alleen voor de molens onder de Oude Rijn. Boven de Oude Rijn hadden ze daar geen problemen mee, die konden het water wel via de meren en de rivieren en de kanalen naar boven brengen. Aan de onderkant was het veel moeilijker. Dat water moest een langere weg afleggen.

Als er iets stuk is aan het gaande werk van de molen moest dit direct gemaakt worden. Door middel van een afgesproken sein werd aan de molenmaker, die hiervoor was aangenomen, kenbaar gemaakt dat hij naar de molen moest komen. Als je in het midden van de polder stond

en je had geen telefoon, dan moest je wel een heel eind lopen als molenaar. Alleen bij grote gebreken moest eerst het polderbestuur op de hoogte gebracht worden wat er loos was.

Ik heb wel gehoord of gelezen dat er in de Tweede Wereldoorlog mensen zijn gered door het seinen met de molen, bijvoorbeeld als er een razzia in de buurt van een molen plaatsvond.

Rood, blauw en geel

De Rooie Wip is rood, maar je hebt in Hazerswoude ook de Blauwe Wip, dat is de Geremolen, en de Groenendijkse molen, die geel is. Er wordt vaak gezegd dat rode molens of vrolijk gekleurde molens voorkomen in polders die van oudsher katholiek zijn, maar zelf heb ik het vermoeden dat de rode kleur te maken heeft met het feit dat de Rooie Wip een seinmolen was. In de verte zie je een molen met een rood bovenhuis toch beter dan een gele of een blauwe molen, niet?

Vroeger was de regel dat je de molen in de vreugd of in de rouw zette voor leden van het polderbestuur of voor naaste familie van de molenaar. Toen mijn broer is overleden heb ik de molen in de rouw gezet. Dit werd ook gedaan voor Kees, mijn collega-molenaar, die een paar jaar geleden is overleden. Die traditie heb ik altijd aangehouden. Ook toen de vrouw van één van de bestuursleden van de stichting was overleden, hebben we dat gedaan. Dat verschilde van een maand tot een jaar. Hoe "dichter bij", bijvoorbeeld in het geval van een molenaar, hoe langer het duurde. Een fatsoensnorm, respect naar een ander toe. Een soort verplichting. Al zou het tussen een poldermolenaar en het bestuur niet altijd boteren, je had wel fatsoen naar elkaar.

De Oude Dame

De Rooie Wip is niet de oorspronkelijke naam van de molen. Elke poldermolen kreeg zijn naam van de polder. De Gemenewegsepolder, de

Groenendijkse polder, de Blauwe of de Grepolder. Eerst heette hij De Rode Wip en toen later de Rooie Wip. De Rooie Wip heeft ook de bijnaam “de Oude Dame”, die heb ik bedacht. De boeren waren vroeger niet altijd tevreden over de molenaars. Dat was ook met de Rooie

De Rooie Wip (Foto Marianne Cornelisse-Kuyt CC BY-SA 4.0)

Wip en daardoor is het gekomen dat de molen stil kwam te staan en er een gemaal kwam. De eisen aan de landbouw werden steeds zwaarder. Er moest meer geproduceerd worden, het moest groter. Nu hoor je dat ze te ver zijn doorgesloten met te grote peilverlaging in de polders. Maar dat had ik vroeger al lang in de gaten. Het kan niet blijven doorgaan.

In een polder is er altijd wel een kuil waardoor het iets dieper is en het water langer bleef staan. Voor het bemalen hiervan gebruikte men een weidemolentje, ook wel een “aanbrengertje” genoemd. De rest werd dan door zijn “grote broer” gedaan. Samen bemaalden ze de polder.

Gilde

Toen ik de opleiding deed was het Gilde van Vrijwillige Molenaars nog niet zo lang actief. De theorie moest je uit boeken halen, die hadden de mensen van het gilde zelf gemaakt en werden met stencilmachines afgedrukt. Later ging dat met computers natuurlijk. Ik was toen al geslaagd, maar het gilde heeft ook ooit een prachtig boekwerk gemaakt met allerlei verschillende molentypes en onderdelen. Over de opbouw van zo’n molen, de windsnelheid, de zeilvoering, het weer. Heel interessant. In het begin was het nog een beetje primitief, maar inhoudelijk altijd heel goed. Later is het gilde ook cursussen gaan organiseren. Ik heb altijd wel bewondering gehad voor de mensen die dat deden. Daar moesten ze toch ook wel vrije tijd in stoppen.

Tegenwoordig valt het op dat mensen pas heel laat aan de opleiding beginnen, als ze al op leeftijd zijn. Zo’n molen is zwaar werk. Ga maar eens kruien met de Rooie Wip, zo’n bovenhuis weegt wel een paar duizend kilo. Als je kantoorwerk hebt gedaan of werk dat weinig fysieke kracht nodig heeft, dan is je conditie wel minder.

Afzien bij oostenwind

Van een bezoeker aan de molen kwam ik achter de naam van de laatste molenaar die in de Rooie Wip heeft gewoond. Dat was Arie van den Bosch. Zijn vrouw heette Oetje van ’t Voort. Zij is ooit samen met haar vader uit de provincie Utrecht naar Hazerswoude gekomen en is getrouwd met een winkelier. Die is gestorven en toen heeft zij Arie van den Bosch ontmoet. Ik ben in de archieven gedoken om dit te onderzoeken.

Als ik bedenk hoe dat vroeger in de winter moet zijn geweest op de Rooie Wip en de andere wippen in de polder... Zelf heb ik al moeten afzien hoor, als de wind uit het oosten waaide. Er was wel een kacheltje, maar het tochtte altijd. Het was ijskoud. En als het een beetje onrustig

maalweer was, dan zat je toch veel buiten. Je moest toch alles in de gaten houden. Maar het tochtte verschrikkelijk. Nu zijn er nieuwe deuren maar vroeger waren het hele oude deuren. De laatste molenaar die in de molen woonde is ziek geworden, ik kan dat best begrijpen. Het was hard hoor, echt hard. Ik kan het niet hardmaken hoor, maar ik heb altijd vermoed dat het molenaarsgezin in strenge winters gewoon van de molen afging, naar familie ofzo. En als het vroom kon er toch niet gemalen worden.

Galg

Vlak naast de molen, je zal het niet willen geloven, stond vroeger een galg. Dat staat op oude kaarten. Daar hebben ze echt nog mensen opgehangen. Aan de andere kant heette de weg vroeger ook de Galgweg. Dat moeten ze uit het raampje van de molen hebben kunnen zien. Naast de molen heeft ook ooit een sluis gezeten, heb ik ontdekt, om vanuit de Lodewijkvaart naar de molentocht te komen met een schuit. Zo'n sluis is nog te vinden bij de molen De Trouwe Wachter, in Tienhoven.

Verder had de molen vroeger een vaste molenmaker, maar als er grote klussen waren ging het via aanbesteding. Daar had de molenaar verder niets mee te maken. Ik weet dat de vader van één van de vroegere bestuursleden, Jan Boers, de molen in 1894 heeft gerestaureerd. Toen is het scheprad vergroot en de waterloop verdiept. Ik weet ook dat molenmakersbedrijf Dobbe uit Voorschoten ooit aan de Rooie Wip heeft gewerkt. Je kunt je toch bijna niet voorstellen hoe dat vroeger ging zo ver in de polder. Ze moesten met allerlei spullen per schuit en met paard en wagen naar de molen toe om de molen te maken. Kijk, nu heb je Hazerswoude-Rijndijk, maar dat bestond vroeger niet. Het was allemaal open polderlandschap.

Naar het weer kijken

Als ik het weer niet vertrouwde zette ik de molen stil of ik ging een zeil verminderen. Op een gegeven moment weet je dat gewoon. Let

maar eens op, als er wolken voor de zon komen gaat de wind ineens harder waaien. Als je dat weet, hoef je niet te zwichten. Maar je weet ook precies wanneer er een onweersbui aan komt en wanneer je de molen stil moet zetten. Je bent met een molen bezig die niet van jezelf is, het kost zo een miljoen, zeg ik altijd.

Mijn vrouw en ik zijn pas nog wel natgeregend toen we een eindje gingen fietsen. Ik had de bui wel zien aankomen, maar het ging ietsje sneller dan verwacht [lacht]. Toen waren we even een paar molens op de foto gaan zetten.

“Mijn buitenvrouw”

Ik ben laat getrouwd. Ik heb altijd geluisterd naar het liedje “trouw niet voor je 40^e”, maar ik kon niet rekenen want ik was al rond de 50 [lacht]. Ik ben mijn vrouw tegen gekomen in Suriname. In Suriname hadden veel Creolen een tweede vrouw, die noemden ze de buitenvrouw. Ik noemde de molen toen mijn buitenvrouw [lacht]. Mijn vrouw vond het schitterend, de molen. Ze stond daar altijd voor honderd procent achter. Ze heeft zelfs nog geprobeerd om via het bestuur een lintje voor mij aan te vragen, maar dat is helaas niet gelukt.

Ambassadeur

De laatste restauratie was in 2014. Ze hadden te kampen met hele zware lekkage onder de molen. Je moet je voorstellen, het water aan de buitenkant lag hoger dan de binnenkant. Water wil altijd van hoog naar laag en het bleek onder de molen door te stromen. Molenmakers hebben toen de waterlopen drooggelegd. Eerst hebben ze de voor- en de achterwaterloop moeten afdammen, toen dat gebeurd was konden ze dat droogpompen. En aan een grote restauratie beginnen. De molen staat er nu heel fraai bij, dat is fantastisch.

Ik voelde me altijd een soort ambassadeur van de molen en vond het leuk om mensen die langskwamen ook iets te vertellen. Ik had bijvoorbeeld tekeningen gemaakt van hoe de

bemaling ging, hoe een scheprad eruitzag. Dan kon ik mensen laten zien wat het allemaal was. Ik heb ook veel foto's gemaakt van de laatste restauratie, om de geschiedenis vast te leggen. Ik vond het altijd leuk om mensen op bezoek te hebben. Als er visite kwam had ik aan het eind van de dag soms klem in mijn kaken. Kinderen zijn ook leuk om over de vloer te krijgen. Ik heb nog een prachtige foto van een meisje die met haar moeder kwam kijken. Ze bleef maar kijken naar het scheprad. Schitterend.

Het was genoeg

De Rooie Wip en ik pasten goed bij elkaar maar op een gegeven moment was ik het zat. Het was toch altijd een eindje rijden naar Hazerswoude vanuit Wassenaar. Voordat de N11 er kwam moest ik altijd over de Rijndijk rijden. Later

niet lekker. Toen dacht ik "je moet nou stoppen". Het was genoeg. Ik ben dertig jaar molenaar geweest op de Rooie Wip en daarvoor heb ik nog vijf, zes jaar de opleiding gedaan, dus ik was al 36 jaar met de molen bezig. En tussendoor nog in het archief duiken, om meer te weten over de geschiedenis van de molen.

Alles wat ik in de archieven over de molen heb kunnen vinden heb ik op papier gezet. Ook de grote restauraties die ik in die 30 jaar heb meegemaakt staan op papier, met tekeningen, plattegronden en veel foto's. Het is een lijvig werkstuk geworden.

De molenaar van De Windlust in Wassenaar heeft weleens gevraagd of ik geen zin had om die molen over te nemen. Maar je was min of

Nico Varkevisser op de Rooie Wip (Foto J. Varkevisser-Beharie)

kwam de N11 en ging het een stuk beter, maar je zat bij Lammenschans in Leiden altijd vast. Dat gaf vaak problemen als ik bijvoorbeeld doordeweeks een afspraak bij de molen had. Verder merkte ik dat mijn conditie wat achteruitging. Ik was op een zaterdag aan het malen, het weer was niet zo fraai, het liep ook

meer verplicht elke zaterdag als er voldoende wind was de molen in zijn werk te zetten. Ik vond het teveel een verplichting worden. Ik ben vrijwillig molenaar, ik wil niet verplicht worden.